OLIY TA’LIM MUASSASALARI RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH OMILLARI

Ergashev Nodir Erniyozovich
pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
https://doi.org/10.5281/zenodo.21524261

Annotatsiya. Mazkur maqolada oliy ta'lim muassasalari raqobatbardoshligini oshirishga ta’sir etuvchi asosiy omillar tahlil qilingan. Universitetlarning ta’lim sifati, ilmiy salohiyati, xalqaro hamkorligi, raqamlashtirish jarayonlari hamda boshqaruv samaradorligining raqobatbardoshlikni ta’minlashdagi o‘rni yoritilgan. Shuningdek, O‘zbekistonda oliy ta’lim tizimini rivojlantirish bo‘yicha amalga oshirilayotgan islohotlar tahlil qilinib, oliy ta’lim muassasalari faoliyatini takomillashtirish yuzasidan amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: oliy ta’lim, raqobatbardoshlik, ta’lim sifati, universitet, boshqaruv, raqamlashtirish, innovatsiya, xalqaro reytinglar, ilmiy salohiyat, akademik mobillik.

So‘nggi yillarda O‘zbekiston Respublikasida oliy ta’lim tizimini tubdan isloh qilish, uning xalqaro standartlarga moslashuvini ta’minlash hamda ta’lim sifatini oshirish bo‘yicha keng ko‘lamli chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Oliy ta’lim muassasalariga akademik va moliyaviy mustaqillik berilishi, kredit-modul tizimining joriy etilishi, xorijiy oliy ta’lim muassasalari bilan hamkorlikning kengayishi, ilmiy-tadqiqot faoliyatini rivojlantirish va xalqaro reytinglarda munosib o‘rin egallashga qaratilgan islohotlar ushbu jarayonning muhim yo‘nalishlarini tashkil etadi. Mazkur islohotlar oliy ta’lim muassasalarining ichki salohiyatini oshirish bilan birga, ularning xalqaro ta’lim bozoridagi raqobatbardoshligini mustahkamlashga xizmat qilmoqda.

Raqobatbardoshlik tushunchasi iqtisodiyot fanida korxona yoki tashkilotning raqobatchilar bilan muvaffaqiyatli bellasha olish qobiliyatini anglatgan bo‘lsa, oliy ta’lim tizimida ushbu tushuncha ta’lim sifati, ilmiy faoliyat samaradorligi, bitiruvchilarning mehnat bozoridagi raqobatbardoshligi, xalqaro hamkorlik darajasi, innovatsion faoliyat va boshqaruv tizimining samaradorligi kabi ko‘plab omillar bilan tavsiflanadi. Bugungi kunda universitetlar o‘rtasidagi raqobat nafaqat milliy, balki xalqaro miqyosda ham kuchayib bormoqda. QS World University Rankings, Times Higher Education va Academic Ranking of World Universities kabi reyting tizimlari oliy ta’lim muassasalarining xalqaro nufuzini baholovchi asosiy mezonlardan biri sifatida e’tirof etilmoqda.

Oliy ta’lim muassasalari raqobatbardoshligini oshiruvchi asosiy omillar. Universitetning raqobatbardoshligi ko‘plab ichki va tashqi omillar ta’sirida shakllanadi. Ichki omillar qatoriga professor-o‘qituvchilar salohiyati, ta’lim dasturlarining sifati, ilmiy tadqiqotlar samaradorligi, moddiy-texnik baza, boshqaruv tizimi, moliyaviy resurslardan samarali foydalanish va raqamli infratuzilmaning rivojlanganlik darajasi kiradi. Tashqi omillar esa davlat ta’lim siyosati, mehnat bozori talablari, xalqaro hamkorlik, demografik o‘zgarishlar, texnologik taraqqiyot hamda global ta’lim bozoridagi raqobat bilan belgilanadi.

Professor-o‘qituvchilarning ilmiy va pedagogik salohiyati universitetning eng muhim strategik resursi hisoblanadi. Ilmiy daraja va unvonga ega mutaxassislar ulushi, ularning xalqaro ilmiy jurnallardagi nashrlari, xorijiy grantlar va ilmiy loyihalardagi ishtiroki ta’lim sifati hamda universitet nufuziga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Shu bilan birga, pedagoglarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo‘llashi va xorijiy tillarni mukammal egallashi ham bugungi kunning muhim talablaridan biridir.

Ta’lim dasturlarining mehnat bozori ehtiyojlariga mosligi ham raqobatbardoshlikni belgilovchi asosiy omillardan biridir. Zamonaviy iqtisodiyot sharoitida ish beruvchilar nafaqat nazariy bilimga ega, balki amaliy ko‘nikmalarni puxta egallagan, tanqidiy va kreativ fikrlaydigan mutaxassislarni talab qilmoqda. Shu sababli dual ta’lim elementlarini joriy etish, ishlab chiqarish korxonalari bilan

hamkorlikni kuchaytirish, amaliyot bazalarini kengaytirish hamda ta’lim dasturlarini muntazam yangilab borish dolzarb vazifaga aylanmoqda.

Ilmiy-tadqiqot faoliyati universitetning xalqaro nufuzini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Ilmiy maqolalar sonining ko‘payishi, Scopus va Web of Science bazalarida indekslanuvchi jurnallarda nashr etilayotgan tadqiqotlar, patentlar va innovatsion ishlanmalar universitetning ilmiy salohiyatini ifodalaydi. Bugungi kunda ilm-fan va ta’lim integratsiyasi universitetlarning xalqaro reytinglardagi o‘rniga bevosita ta’sir ko‘rsatayotgan asosiy mezonlardan biri hisoblanadi.

Raqamlashtirish va innovatsiyalar – raqobatbardoshlikning strategik omili. Raqamli iqtisodiyot sharoitida oliy ta’lim muassasalarining raqobatbardoshligini oshirishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanish alohida o‘rin tutadi. Raqamli boshqaruv tizimlari, elektron universitet platformalari, masofaviy ta’lim, sun’iy intellekt texnologiyalari, katta ma’lumotlar tahlili va bulutli xizmatlarning joriy etilishi boshqaruv samaradorligini oshirish bilan birga, ta’lim jarayonining sifati va shaffofligini ham ta’minlaydi.

Sun’iy intellekt texnologiyalarining rivojlanishi individual ta’lim trayektoriyalarini shakllantirish, talabalarning o‘zlashtirish darajasini prognoz qilish, ta’lim resurslarini moslashtirish va akademik faoliyatni monitoring qilish imkoniyatlarini kengaytirmoqda. Shuningdek, elektron kutubxonalar, virtual laboratoriyalar va raqamli ta’lim platformalari talabalarning mustaqil ta’lim olish imkoniyatlarini sezilarli darajada oshirmoqda.

Universitetlarni raqamlashtirish faqat texnologik yangilanish emas, balki boshqaruv falsafasining ham o‘zgarishini anglatadi. Ma’lumotlarga asoslangan qarorlar qabul qilish, raqamli xizmatlarni rivojlantirish va boshqaruvning ochiqligini ta’minlash universitetlarning xalqaro maydondagi raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, oliy ta’lim muassasalarining raqobatbardoshligini oshirish bugungi kunda ta’lim tizimini modernizatsiya qilishning ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Universitetlarning xalqaro maydondagi nufuzi, ilmiy salohiyati, ta’lim sifati va boshqaruv samaradorligi ularning barqaror rivojlanishini ta’minlovchi asosiy omillardir. Mazkur tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, raqobatbardosh universitetni shakllantirish professor-o‘qituvchilar salohiyatini rivojlantirish, ilmiy faoliyatni qo‘llab-quvvatlash, ta’lim dasturlarini mehnat bozori talablariga moslashtirish, xalqaro hamkorlikni kengaytirish va raqamli texnologiyalarni ta’lim hamda boshqaruv jarayonlariga samarali integratsiya qilish bilan chambarchas bog’liq. O‘zbekistonda oliy ta’lim sohasida amalga oshirilayotgan islohotlar mazkur maqsadlarga erishish uchun mustahkam huquqiy va institutsional asos yaratmoqda. Kelgusida universitetlarning strategik rivojlanish dasturlarini xalqaro reyting mezonlari bilan uyg’unlashtirish, ichki sifatni ta’minlash tizimini takomillashtirish hamda innovatsion boshqaruv mexanizmlarini joriy etish orqali ularning milliy va xalqaro miqyosdagi raqobatbardoshligini yanada oshirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Abduqodirov A.A. Ta’lim menejmenti. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
2. Shirinboyevna, M. D. (2023). MAMLAKATIMIZDA MEHMONXONA BIZNESINING HOLATI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARINING TAHLILI, MAVJUD MUAMMOLAR VA ULARNING YECHIMLARI. Экономика и финансы (Узбекистан), (2 (162)), 10-16.
3. Murodbek, A. (2026). THE ARTISTIC AND IDEOLOGICAL VALUE OF THE CONCEPTS OF “WAR” AND “PEACE”. Shokh Articles Library, 1(1).
4. Sidikova, N. N. (2026). THE CONCEPT OF INDIVIDUALISM IN ROMANTICISM. Mental Enlightenment Scientific-Methodological Journal, 7(01), 351-358.
5. Jahonovna, S. S., & Avazbekovna, I. M. (2024). The Importance of Terminology in the Study of Specialized Language. Science and innovation, 3(Special Issue 19), 279-282.
6. Shavkatovna, I. Z. MULTILINGUALISM-AN INTERDISCIPLINARY CONCEPT OF SCIENTIFIC RESEARCH. CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PEDAGOGICS, 4, 60-63.

7. Shavkatovna, K. Z. (2026). THE PRAGMATIC FUNCTIONS OF THE FRENCH LANGUAGE UNITS USED IN RUSSIAN LITERARY TEXTS. International Journal of Literature and Language Studies, 5(6), 44-47.
8. Алиева, Г. Т., & Эшбоева, Т. С. (2020). Fransuz tilida “ayol’’konseptining kognitiv tahlili. Молодой ученый, (30), 312-317.
9. Buranova, L., & Baxriddinova, S. (2026). TEACHING PRONUNCIATION THROUGH COMMUNICATIVE ACTIVITIES. BRIDGING THE GAP: EDUCATION AND SCIENCE FOR A SUSTAINABLE FUTURE, 76-78.
10. Abdiualievna, E. M. (2025, November). THE LIFE AND SCIENTIFIC HERITAGE OF MAHMUD KASHGARI. In Conferences (Vol. 1, No. 7, pp. 41-46).
11. Усманова, С. Н., & Рустамова, Г. (2023). Основные особенности внедрения информационных технологий в организация самостоятельной работы студентов в процессе обучения русского языка. Science and Education, 4(6), 806-809.
12. Джураева, А., & Носирова, Ш. (2021). Важность создания мультимедийных электронных учебных ресурсов. Общество и инновации, 2(9/S), 305-307.
13. Гойибназарова, Г. Н., & Джураева, Ш. (2020). Значение идеи фузионизма при развитии учебной деятельности учеников по геометрии. Наука и образование сегодня, (2 (49)), 60-61.
14. Begmatov, Q. (2019). On the issue of optimizing the teaching of German as a second foreign language in a non-linguistic university. In Science and practice: a new level of integration in the modern world (pp. 29-31).
15. Begmatov, K. M. (2023). Development of Pedagogical Skills of A Foreign Language Teacher Through Educational Technologies. JournalNX, 9(10), 218-220.
16. G’Anisherovna, M. F., & Qizi, O. N. A. (2025). BOSHLANG'ICH SINFLARDA OT SO'Z TURKUMI MAVZUSINI O'QITISHDA ZAMONAVIY TA'LIM TEXNOLOGIYALARINING AHAMIYATI. Бюллетень педагогов нового Узбекистана, 3(1), 46-48.
17. Amonova, G. (2026). NUTQ MADANIYATI LINGVISTIK VA PEDAGOGIK KATEGORIYA SIFATIDA. Ijtimoiy-gumanitar sohada ilmiy-innovatsion tadqiqotlar, 3(2), 5-8.
18. Axmedov B.A. Oliy ta’lim pedagogikasi. – Toshkent: Tafakkur, 2021.
19. Azizxo‘jayev N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: O‘qituvchi, 2018.